

סגנון בצד ומהות במרכז-מדוע חה"כ אמסלם לא הוכר כ"עותר ציבורי" וכיצד נדחו עתירותיו

אור צ'אה

זכות עמידה (ומלשון ההחלטה ספק אם טענה זו או דומה לה אכן נטענה בעתירה עצמה).

אלא מאי, שבכל הקשור ל"עותר ציבורי" ישנם כללים שנקבעו בפסיקה. וכללים אלו קובעים, כי למרות הרחבת "זכות העמידה" בית המשפט לא ייעתר ל"עתירה ציבורית" אם קיים אדם או גוף הנפגעים או מושפעים ישירות מנושא העתירה – ואלו נמנעו מלפנות בעצמם לבית המשפט על אף הפגיעה בזכות או באינטרס שלהם.

במצב דברים זה, כאשר הנפגע הישיר אינו עותר לבית המשפט, המשמעות היא שאין צורך אמיתי בהתערבות שיפוטית (למשל בג"צ 6072/07 לקסר נגד שר האוצר). עוד ניתן להוסיף כי כאשר מישהו עותר בשם ועבור "נפגע ישיר", יוצא, שאותו נפגע ישיר יהיה כביכול מושפע וכפוף לתוצאה של הליך משפטי שנוהל בעניינו מבלי שהוא מעורב בו. כך למשל, במסגרת בגץ 837/19 העותר עו"ד יוסי פוקס עתר כנגד היועץ המשפטי לממשלה וביקש, כי יינתן צו המורה ליועץ המשפטי לממשלה להימנע אותה עת מקבלת החלטה בדבר העמדה לדין בכפוף לשימוע של ראש הממשלה (דאז) ולהימנע מפרסומה -עד אחרי הבחירות לכנסת שנועדו לתאריך 9.4.2019. אלא שבאותו מקרה, הנפגע הישיר – ראש הממשלה (דאז) שהיה גם ראש רשימת הליכוד לאותן הבחירות (מר נתניהו) כלל לא עתר (למרות חשיבות העניין ועל רקע הליך הבחירות), ומאחר והנפגע הישיר הוא זה שיכול לייצג את עניינו במובהק יותר מכל עותר, העתירה נדחתה.

מטבע הלשון בו משתמשים בתי המשפט בדחיית עתירות שהוגשו על ידי מי שאינו נפגע ישיר ושלא ניתן להכיר בהם כעותר ציבורי לפיכך, הנו "ריב לו לא", כך שלשון פתח החלטת כבוד השופט ד' מינץ בעניינו של מר אמסלם ("על פניו העותר רב בריב לו לא"), אינה "ייחודית" לחה"כ אמסלם אלא זהו המונח המשפטי בו משתמשים השופטים.

בתוך כך, והגם שהעותר חה"כ אמסלם התייחס לעתירותיו וההחלטות שניתנו מעל הפודיום בכנסת (תוך ניצול זכות ההתייחסות הנתונה לו לחוקים העומדים על הפרק), אגב סיפורי ומוטיב המשקאות למיניהם- ויסקי וערק, הוא נמנע מלהתייחס להסביר ולשכנע מדוע הוא צריך לעתור כאשר מר בועז לוי נמנע מלעשות כן: מדוע מר בועז לוי נמנע מלעבור? ומהן

במענה למכתבה של כבוד הנשיאה השופטת א' חיות מיום 17 בפברואר ("בחרנו באהבת אדם ובכבוד לזולת. ככה חינכה אותי סבתי המנוחה שגידלה אותי ואלה הערכים שהולכים איתי לכל אורך הדרך", לצד "וכן- אני בהחלט נהנית לשתות לפעמים כוסית של ערק טוב עם המשפחה והחברים" וגם "תחשוב על זה" [ניתן היה גם לכתוב "חשוב על כך", היא לשון הציווי המתחייבת- החתום מטה), היה מי שקרא (וייתכן שהמדובר בחה"כ אמסלם עצמו) להתייחס לטענותיו עצמן-לגופן.

כלומר, אם נניח בצד את כל אותם "עתירה נגד מנדלבולף", "ילא ראויה להיות שופטת", "ימה שתתה השופטת וילנר", "יאם לא שתה בקבוק ויסקי על תקרא לי דודי", "ימבוא לשנה א' משפטים לא היו מקבלים אותך", "יתכתבתי מר אמסלם אני לא סובלת אותך", "ילמה זה שלנו ואתם לא שייכים לנורמות שלנו", "יאת לא סובלת את המכלופים והביטונים, כל מי שלא נגמר בויץ", "ימה שתתה הגברת חיות" [מבית היוצר של מר דוד אמסלם כפי שנקלט בעדשות ערוץ הכנסת ומופיע במספר סרטונים מרשתת), בצד - מכיוון שאלו כביכול "סגנון" "בלבד", לא נותר אלא לבחון מדוע נדחו עתירותיו של חה"כ דוד אמסלם, האחת אחר השנייה, ואת טענתו של מר אמסלם שהנה לגופו של עניין- הכיצד יוצא שכחבר כנסת אין לו "זכות עמידה".

העתירה הראשונה בסדרה, הנה בג"צ 8876/21 ובמסגרתה, כפי שנלמד מההחלטה שניתנה ביקש חה"כ אמסלם כי שר הביטחון יחתום על כתב מינוי של מר בועז לוי למנכ"ל התעשייה האווירית לישראל בע"מ, לאחר שהמינוי לא עבר את ההליכים הנדרשים על פי דין. אותו מר בועז לוי שבעניינו-מינויו מדובר אינו עותר בעתירה, ואילו העותר- חה"כ אמסלם כלל לא צירף אותו אפילו לא כמשיב לעתירה.

על פי החלטת כבוד השופט ד' מינץ (מתאריך 28.12.21) אליה הצטרפו השופטים י' עמית ונ' סולדברג, עולה, כי מר דוד אמסלם (העותר) "אינו מפרט ולו ברמז בעתירתו מה לו באופן אישי בסעד המבוקש. זאת, למעט העובדה ששימש בעבר כשר האחראי על רשות החברות עד להקמת הממשלה הנוכחית". מלשון תגובותיו /מתקפותיו של חה"כ אמסלם על דחיית העתירה, נראה, כי אכן לא הוצגה על ידו בעתירה הפירוט הנדרש בדבר עניינו האישי בחתימה על המינוי כאמור, וכל טענותיו מתמצות בכך שלמעשה, כחבר כנסת הוא אמור להיות אוטומטית "עותר ציבורי" בעל

הסף בהחלטה כאמור, בהחלטה מתאריך 28.12.2021 (דנג"צ 38/22). הבקשה לדיון נוסף נדחתה משני נימוקים. האחד, שבעתירה שנדחתה על הסף לא התקיים דיון ולא נקבעה הלכה כלשהי ובוודאי שלא הלכה חדשה, ובהעדר הלכה חדשה (שכלל לא נקבעה) אין הצדקה לקיים דיון נוסף. הנימוק השני הוא שאין כל חידוש בכך שעותר העותר במקומו של הנפגע הישיר (שאינו עותר) "רב ריב לא לוי" ולא יכול להיחשב לעותר ציבורי.

יש אולי גרעין של צדק בדבריו של מר אמסלם המייחס לבית המשפט העליון "אתם לא שייכים לנורמות שלנו". שכן, אכן, בבתי המשפט, בבג"ץ, כמו גם בכנסת, במגרש הכדורגל, ובתור לאוטובוס או לרכבת, יש "נורמות". ישנם כללים וחוקים. אלו קובעים שלצורך הגשת עתירה חוקתית יש צורך בתשתית משפטית, שלא ניתן לעתור ללא פנייה מוקדמת, שאם הנפגע הישיר אינו עותר- אז לא ניתן לעתור במקומו ועוד. אלו אינם כללים שנוצרו כעת, לצורך הדיון בעתירה זו או אחרת, אלא כללים הקיימים עוד קודם לכן ושלאורם נדחו עתירות אחרות נוספות קודמות.

לכן גם, לכאורה, גם אם 70% מהעם ("כל אלה שאינם "יוץ" לפי דברי אמסלם), או אף 99% מהעם (כולל אלו ששם מסתיים ב"יוץ" לפי החלוקה של אמסלם) יחליטו לעתור במקום נפגע ישיר, או ללא פנייה מוקדמת או ללא תשתית משפטית, עתירתם אמורה להידחות. בית המשפט בשבתו כבג"ץ אינו אמור לפעול לפי רצון "רוב העם", אלא לפי הכללים והוראות החוק והדין. לאמיתו של דבר בג"ץ אמור להגן על זכויות המיעוט מפני הרוב. גם שגם בכך יש מענה לטענת אמסלם בהקשר זה.

כלומר במענה לשאלה אותה הפנה מר אמסלם - האם חה"כ (שופרו של הציבור) אינו "עותר ציבורי". התשובה היא, שכאשר יש נפגע ישיר שאינו עותר, אכן לא חבר כנסת ואף לא אדם או גוף אחר, יהא צבע שערו אשר יהא, אינו עותר ציבורי. פשוט וקל וגם די ברור.

בדיון שהתקיים בעתירות כנגד הטלת מלאכת הרכבת הממשלה על חה"כ בנימין נתניהו בהיותו עומד לדין בעבירות על טוהר המידות וכנגד ההסכם הקואליציוני שנחתם יום 20.4.2020 בין בעיות הליכוד לסיעת כחול לבן (בג"צ 2592/20 ואחרים) (ואשר שודר לציבור), קטעה כבוד הנשיאה חיות את דברי הסיכום שהושמעו שם והבהירה כי "המצודה לא טיפול". לעניות הדעת, מצודה נופלת כאשר מכרסמים ביסודותיה, ובעוד הקריסה הנה מיידית, דרמטית ונעשית בשאון גדול, כרסום היסודות הוא חרישי וממושך. ניצול במת הכנסת - הרשות המחוקקת לתקיפת בית המשפט העליון כפי שנעשה, מהווה כרסום, ואפילו כרסום רועש. ואילו מצודה ישנה רק אחת.

הנסיבות שהביאו את חה"כ אמסלם לעתור כאשר בועז לוי אינו יכול או אינו מעוניין בכך?

עתירה נוספת אותה הגיש חה"כ אמסלם לאחרונה (עתירת ה"אלקינים") הנה בג"צ 7544/21 אותה הגיש כנגד ראש הממשלה, היועץ המשפטי לממשלה, שר הבינוי והשיכון ושר ירושלים ומורשת (מר אלקין) ובמסגרתה ביקש חה"כ אמסלם כי בית המשפט יורה על פתיחת חקירה פלילית נגד אלקין, הפסקת כהונתו כשר, וחיוב בפרסום מלוא הפרטים הקשורים לכספים אותם קיבל אלקין, על פי הנטען בעתירה, בעת שהיה מועמד לראשות עיריית ירושלים.

נקבע כי העתירה הוגשה בעת שטרם החליט היועץ המשפטי לממשלה האם לפתוח בחקירה פלילית או לא, כך שמסיבה זו, מאחר וטרם התקבלה החלטה, העתירה הנה מוקדמת. בפועל, במועד מתן ההחלטה בעתירה, החליט היועץ המשפטי שלא לפתוח בחקירה פלילית. משאין בנמצא החלטה על פתיחת חקירה פלילית נגד שר מכהן, הרי שטענות המיוחסות לאלקין במישור הפלילי לא יכולות להצדיק מתן סעד משפטי כלשהו. כמו כן, העותר, לפי ההחלטה, לא הציג בעתירה כל תשתית שיפוטית שיכולה לבסס דרישה למתן צו להפסקת כהונתו של השר בסיטואציה הנדונה.

ואילו בכל הקשור לדרישה לפרסום מלוא הפרטים אודות הכספים שקיבל השר בעת שהיה מועמד לראשות עיריית ירושלים (על פי הנטען בעתירה) הרי שחלה על המקרה הוראת חוק ספציפית (סעיף 16 (ב) לחוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות), תשנ"ג-1993, אשר מחייבת מועמדים לבחירות מקומיות לפרסם את שמות התורמים להם וסכומי התרומות כפי שיורה מבקר המדינה. ואילו חה"כ אמסלם, בעתירתו, לא התייחס לחוק ספציפי זה, לא ביסס טענה כי השר פעל בניגוד אליה, לא הציג מקורות נורמטיביים שיכולים לבסס את דרישתו כי בגץ יורה על פרסום הפרטים אותם דרש, וגם לא ביצע פנייה מוקדמת טרם הגשת העתירה בעניין זה, מה שמכונה "אי מיצוי הליכים".

כך למשל, בבג"צ 6544/09 דחה בית המשפט העליון את עתירתו של העותר עו"ד דן כוכבי, אשר טען כי הוראת שעה בנושא צריכת מים משנת 2009 אינה חוקתית ומפלה משקי בית הגרים בבתים צמודי קרקע בעלי משקי עזר אל מול הסקטור התעשייתי, החקלאי, רשויות מקומיות ומשקי בית בבתים משותפים. עתירה זו נדחתה על הסף מכיוון שהיא נטענה באופן כללי ולא הציגה תשתית משפטית מנומקת, כפי שמחייבת עתירה חוקתית.

בתאריך 15.2.2022 דחתה כבוד הנשיאה חיות את בקשתו של חה"כ אמסלם לקיים דיון נוסף בעתירתו בעניין מינוי הקבע בתעשייה האווירית, אשר נדחתה על

***האמור לעיל הנו הבעת דעה אישית בלבד של הכותב.
אין לראות בדברים משום חוות דעת משפטית.**

**הציטוטים המובאים הנם מתוך המופיע בתקשורת
ואינם מדברי הכותב.**

עו"ד יואב הריס yoavh@maritime-law.co.il